

Anton MILH

Theoloog en aspirant-onderzoeker

Zo'n zestig jaar geleden was het nog een vertrouwd gegeven in het Vlaamse straatbeeld: een man of vrouw die met trotse bescheidenheid gehuld ging in een religieus habijt. Die wereld heeft de in 1992 geboren theoloog en kerkhistoricus Anton MILH nooit gekend, maar hij maakte er wel zijn onderzoeksveld van. Meer zelfs, het werd zijn passie.

'De Kerk moet durven de luis in de pels te zijn'

Erik DE SMET

Voor een week vond Anton MILH een rustig studieoord bij de dominicanen in Knokke-Zoute, waar ziekte en overlijden de religieuze gemeenschap er op korte tijd uitdunden. De jeugdige onderzoeker plaatst zichzelf graag in de rijke, intellectuele traditie van de predikbroeders. De dominicanen zijn niet slechts zijn studieonderwerp, ze inspireren hem echt. „Ik zie mezelf als een geëngageerd theoloog en kerkhistoricus”, zegt hij.

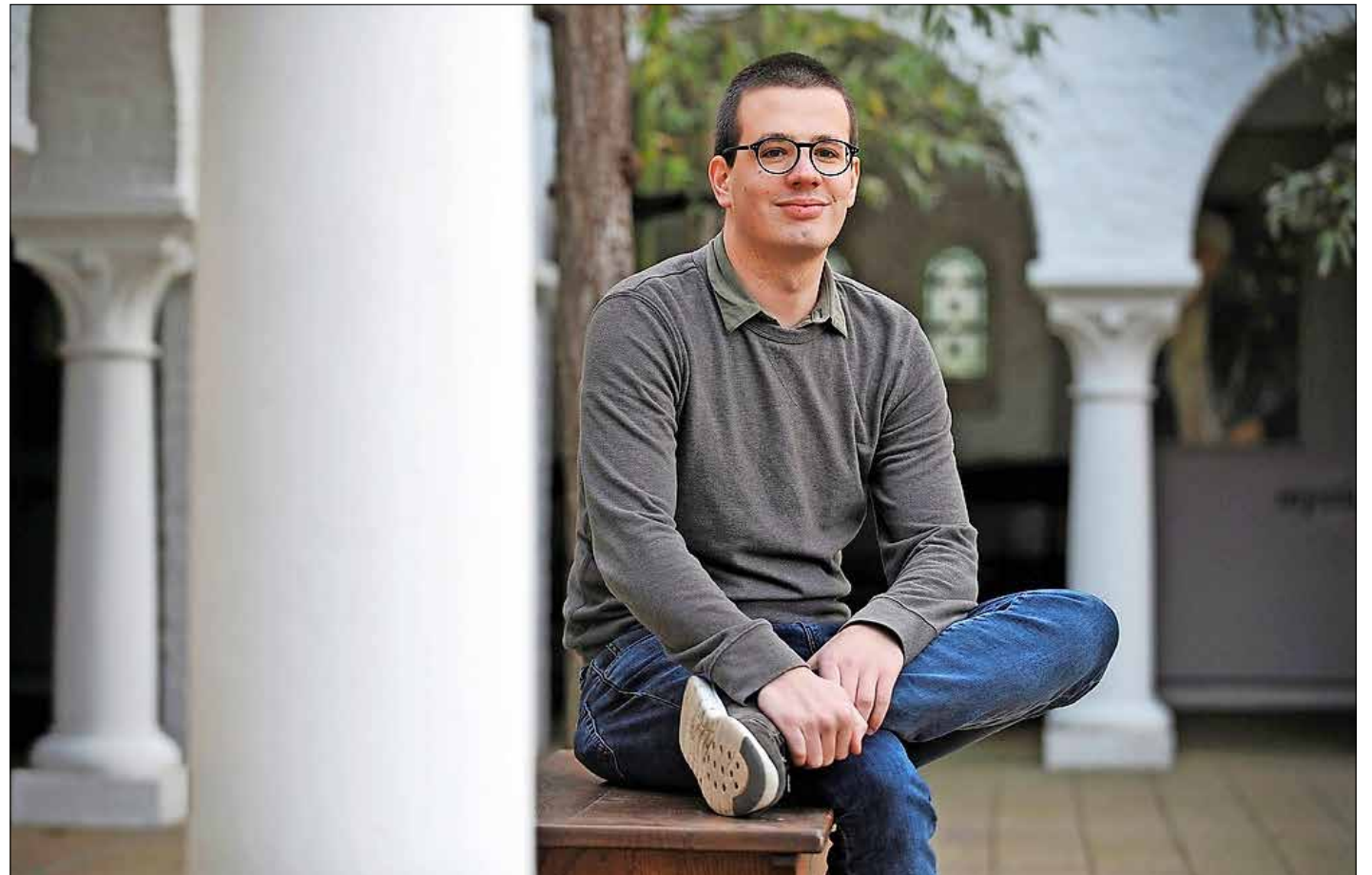
– Een jonge man die zich inlaat met theologie en kerkgeschiedenis is vandaag geen vanzelfsprekendheid. Of toch wel?

Van kleinsaf heb ik een passie voor het christelijke geloof. Op mijn achttiende dacht ik er nog over naar het seminarie te trekken, maar gelukkig deed ik dat niet. Ik was veel te jong. In de faculteit theologie en religiewetenschappen werd mijn geloof door studie oneindig veel rijker. Aan de universiteit wordt je geloof immers kritisch beredeneerd en inzichtelijk gemaakt. Dat is ook een van de redenen waarom ik zo geboeid ben door de dominicanen. Bij hen dient de studie de predicatie. Mijn werk als theoloog en onderzoeker staat in dienst van Christus en zijn Kerk. In die rijke traditie voel ik me opgenomen en geborgen.

– Hoe kwam u van de universiteit dan terecht in de wereld van de religieuzen?

In de aanloop naar de viering van achthonderd jaar dominicanen in 2016 opperde mijn promotor Mathijs Lamberigts dat ik een thesis zou maken over een van de grote figuren van de orde, pater Jules Callewaert. Van het religieuze leven kende ik aanvankelijk niet veel. Bij ons in het Mechelse waren er, op de jezuïeten na, niet veel religieuzen te vinden, al kwam ik er pas later achter dat twee priesters die ik kende picpussen zijn. Door mijn studie leerde ik de dominicanen kennen en in die orde voelde ik me al gauw als een vis in het water.

Nadat ik pater Callewaert en de kapucijnen in de Vlaamse beweging had onderzocht, lag het voor de hand dat mijn doctoraat zou gaan over de reguliere clerus en de collaboratie in de Tweede Wereldoorlog. Dat is een blinde vlek en voorwerp van nogal wat mythes. Het historische

Anton Milh bij de dominicanenkerk in Knokke. „Mijn geloof werd rijker door mijn studie.” © Violet Corbett Brock

onderzoek kan helpen die op te ruimen. Door mijn onderzoek leerde ik alvast de complexiteit kennen. Ik probeer me ver van een moreel oordeel te houden.

„Alleen al door hun bestaan leggen religieuzen vandaag getuigenis af”

– Is in zo'n heikele kwestie als collaboratie, verzet en repressie een onbevangen blik wel mogelijk?

Het verhaal van hoe religieuzen daarmee omgingen, probeerde ik te vertellen op basis van egodocumenten. Er bleven heel wat dagboeken en briefwisseling bewaard. Mijn voorlopig besluit? Het beeld van de pater die preekt tegen het communisme of Vlaamse jongens opjut om naar het Oostfront te trekken, gaat niet op voor de meeste religieuzen. De groep religieuzen die zich tegen het nazisme ver-

zette, was groter dan de groep die collaboratiegezind was. Een goed voorbeeld is de vurig anticommunistische dominicaan Felix Morlion, die in 1940 naar het buitenland moest vluchten omdat de nazi's hem wilden oppakken. Recent historisch onderzoek leert bovendien dat heel wat Vlaamse jongens niet aan het Oostfront gingen vechten omdat ze zo nodig het goddeloze communisme wilden bestrijden, maar omdat ze uit waren op avontuur. De motieven om aan het Oostfront te gaan vechten, konden heel divers zijn. De dominicanen, die de naam hadden Vlaamsgezind te zijn, waren dan weer wel actief in de zorg voor slachtoffers van de repressie in de jaren na de Tweede Wereldoorlog.

– Voelt u zich verwant met de nieuwe generatie historici die met een andere blik kijken naar de Tweede Wereldoorlog?

Absoluut. Wij zijn immers de eerste generatie die meer vanaf een afstand naar dat conflict kan kijken. Mijn grootouders waren tijdens de oorlog nog maar kleine kinderen, de rechtstreeks betrokken genera-

tie is vandaag zo goed als uitgestorven. De vrijheid om onbevangen te kijken, diende echter wel bevochten te worden door historici vóór ons, zoals Lode Wils, Lieve Gevers en Frans-Jos Verdoodt. Ook in de Vlaamse beweging groeide het bewustzijn dat de Vlaamse zaak niet op mythen en halve waarheden kan gebouwd zijn.

– Heeft uw studie ook de gelovigen vandaag iets te leren?

Sommigen zagen indertijd het heil van de Kerk in het project van het Derde Rijk. De geschiedenis leert ons dat de Kerk nooit te dicht bij een regime mag staan en dat ze moet durven de luis in de pels te zijn. Voorts is mijn bewondering voor religieuzen enkel maar gegroeid. Voor alle gelovigen zijn zij een lichtend voorbeeld, omdat ze met hun leven 'ja' zeggen tegen God. Het maakt niet uit of het een bloeiende gemeenschap met prille dertigers betreft of een met stokoude zusters. Hun bestaan alleen al legt vandaag getuigenis af.